

CAPUT IV. De Scripturæ sacræ versionibus.

Quæ de sacrarum litterarum versionibus a theologis dicenda sunt, afficiunt potissimum vulgatam versionem latinam, ac versiones vernaculis linguis confectionatas. Hoc enim eorum postulat munus, tuendi nimirum quæ ab Ecclesia sunt constituta. Cum vero Ecclesia authenticam declaravit vulgatam latinam, pluraque de versionibus in lingua vulgari decreverint romani pontifices, consequitur theologi esse horum vindicias sumere adversus Ecclesiam detractores, qui ingentes ea de causa clamores excitarunt. Quod enim attinet ad antiquarum versionum sive orientalium sive occidentalium recensionem, singularumque pretium, epocham, auctores, necnon ad recentiores versiones, editiones, earumque decora aut vitia, ea sibi sacrarum litterarum institutores referre et expendere veluti proprium objectum assumunt.

Porro quoad vulgatam latinam Bibliorum versionem non pauca motæ sunt controversiæ; ac primo, quoniam sensu a Tridentino declarata authentica sit, utrum scilicet cum textuum originalium detrimento, quod plures hæretici, non ita pridem, ut Ecclesiam catholicam criminarentur, obtenderunt; an vero tantum comparate ad ceteras, quæ circumferebantur, latinas versiones; secundo, an per suum decretum Tridentina synodus intenderit vulgatam versionem non a quovis solum errore circa fidem ac mores immunem declarare, sed etiam a quolibet alio vitio quod sive res et sententias sive ipsa verba attingat, ita ut ab omnibus mendis libera plane sit; tertio, utrum vulgata censeri debeat inspirata, ut nonnulli existimarunt (1), necne; quarto, utrum denique editio communis a Sixto V. et Clemente VIII. edita ita pura a mendis sit, ut ulteriori nequeat subjici emendationi.

Fere omnes ejusmodi quæstiones magna olim animorum contentione atque æstu agitate obsoleverunt; nemo ut jam inter protestantes reperitur qui hanc Tridentino mentem et consilium in suo decreto edendo fuisse contendat, vulgatam nempe versionem supra textum ipsum primigenium efferre, aut prohibere quominus quisquam ad ipsos, si opus fuerit, fontes originales accedat, uti plures iique gravissimi catholici auctores ostenderunt (2). Sic nemo ex ca-

[1] Inter ceteros Petrus Sutor in op. *De translatione Bibliæ*, cap. 10. Titelmanus in *Disput. pro editione vulgata*, adjecta comment. in epist. ad Rom. Mariana in *Dissert. pro edit. vulgata*, cap. 22. et seq., Morinus, *Exercitat. Bibl.* lib. 1, c. 12.

[2] Cf. Card. Pallavicini, *Storia del conc. di Trento*, lib. VI, cap. 17. ubi ostendit nunquam mentem concilii fuisse vulgatam versionem supra textum hebraicum et grecum efferre, aut impedire quominus scriptores ad eos textus recurrant, cum opportunum judicaverint ad plenioris sensus intelligentiam. Sane Salmeronius qui ipsi concilio interfuit, hæc habet *prot. III.* edit. Colon. Agripp. 1602. p. 24. « Postremo accessit concilii Tridentini approbatio, quod videns nostri seculi hæreticos palam contemnere Vulgatam, sive veterem Hieronymi editionem, novasque pro suo arbitratu quemque producere, tale condidit decretum... Jam secundo loco ostendamus, non ita fuisse Vulgatam Hieronymi editionem probatam, ut propterea rejecta sint intelligenda vel græca, vel hebraica volumina: quod non est difficile ostendere. Nihil enim ibi de exemplaribus aut græcis aut hebraicis agebatur; tantum inter tot editiones latinas, quot nostra secula parturierant, quæ-

tholicis est qui nunc inspirationem tuatur in latina vulgata adornanda, aut qui adhuc existimet ita eandem esse vulgatam editionem a quibusvis librariis aut typographicis mendis immunem, ut nequeat ulteriori subjici emendationi, id quod auctor ipse præfationis ad lectorem in editione Clementis VIII. fatetur (1). In eo tamen, unanimi prorsus sensu, catholici conveniunt omnes, nullum vulgatam in editione errorem contineri in his saltem quæ ad fidem moresque spectant, aut etiam quæ alicujus momenti sint in rebus atque sententiis (2). Quo sensu affirmant authenticam declaratam esse vulgatam latinam a Tridentino, cujus nimirum decreto factum est, ut latina hæc versio originali textui plane conformis diducata fuerit, atque extrinsecam præterea auctoritatem nacta sit: unde nos ex publico ejusmodi ac solemni Ecclesie judicio, certi efficiamur de ea conformitate atque intrinseca consonantia, quam habet cum fontibus ipsis, ita ut ejus respici auctoritas a nemine possit. Nos ipsis ad stipulamur; atque hoc sensu, reliquis jam obsoletis controversiis prætermittis, authenticam adstruimus adversus protestantes vulgatam latinam versionem.

Ne vero in obscuritate versemur, juverit hic verba

nam ex illis præstaret, sermo erat... Liberum autem reliquit omnibus, qui Scripturas profundius meditantur, fontes græcos aut hebræos, quatenus opus sit, consulere, etc. His consonant quæ adversus Calvinum et Philippum Melancthonem scripsit Andreas Vegas, alter concilii theologus, lib. XV. de *Justif.* cap. 9. Colon. 1572. p. 692. ubi cum præmississet concilium approbasse Vulgatam latinam expurgatam a mendis chalcographorum, nec eam tanquam a celo delapsam adorari voluisse, aliæque ejusmodi, subdit: « Et hanc fuisse mentem synodi, nec quidquam amplius statuere voluisse, ex verbis ipsis, et ex aliis consuetis approbationibus concilii potes colligere. Et ne dubites de hoc, verissime possum tibi (Calvine) allegare pro his amplissimum et observantissimum dominum Sanctæ Crucis cardinalem... qui illi sessioni et aliis omnibus præfuit, ac pridie quidem quam illud decretum firmaret, et postea, non opinor semel, mihi testatus est, nihil amplius voluisse patres firmare. Itaque nec tu, nec quisquam alius, propter hanc approbationem vulgatæ editionis impedit, quominus, ubi hæsitaverit, ad fontes recurrat, et in medium proferat quicquid habere poterit, quo juventur, et locupletentur latini et vulgatam editionem ab erroribus repurgent, et quæ sensui Spiritus s., et ipsius fontibus sunt magis consentanea, assequantur. » Post hæc supervacaneum puto ea adijcere quæ scribunt Bellarminus in eundem sensum lib. II. de *verbo Dei*, c. 10. Rugerius, secretar. apostol. lib. de *Script. canonic.* cap. 44. aliique bene multi: hos magno numero recenset Humfr. Hodius Oxoniensis. in op. *De Bibliorum textibus*, etc. Oxon. 1703. lib. III, cap. 15. Hic autem ubique infensissimum se præbet rom. Ecclesie. Contrarium tamen contendit Melchior Canus, *De locis*, lib. II, c. 15. seq. cum aliis, quibus a fortiori ad stipulantur qui Vulgatam inspiratam censuerunt.

(1) Cujus auctor, ut mox videbimus, ipse Bellarminus est. Sane satis esse oculos conjicere in alterum ex duobus libellis quos Lucas Brugensis card. Bellarmino obtulit, in quo specimen correctionum in IV. Evangelia exhibit que in textu Vulgatæ fieri possent. Opp. ed. Antwerp. 1606. tom. II, p. 1056. Item in duobus aliis libellis, qui ad calcem *comment.* Du-Hamel recusi sunt.

(2) Quoad errores qui rei substantiam non attingant, utrum reipsa nonnulli in Vulgata editione reperiantur affirmant alii, alii vero negant. Negant inter ceteros Cabassutius in *Diatriba ecclesiastica circa Trident. decretum de Vulgata Biblior. editione*; in *Notitia conc.* item Bellarm. in *Dissert.* quam ex Mss. an. 1749. in incem protulit Widenhofer. Simon de Muis, lib. de *auctor. textus hebr.* Serarius in *Proleg.* cap. 21. Bonfrerius in *Proleg.* Jo. de la Haye in *prot. Nat. Alex.* sec. IV. diss. XXXIX. Bossuet in *Projet de l'union*, etc. Affirmant alii, inter quos novissime Jos. Zama Mellini, prof. Bononiensis. in *Institutionib. Biblicis.* Bonon. 1835. p. 1, diss. 2, cap. 5, art. 5. q. 1, p. 102.

ipsa præmittere Tridentini decreti sess. IV. quæ ita se habent: « Eadem sacrosancta synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesie Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrarum librorum, quoniam pro authentica habenda sit, innotescat; statuit et declarat, ut hæc ipsa vetus et vulgata editio, quæ longo tot seculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, et expositionibus pro authentica habeatur, et ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat. »

Quod vero spectat ad recentiores versiones Bibliorum vernaculas, duo sunt apprimè distinguenda, versiones videlicet in se, et illarum lectio. Nullo unquam tempore prohibuit Ecclesia quominus Scriptura sacra in linguas vernaculas verteretur: et sane vel ab ipsis Ecclesie incunabulis et insequentibus seculis plures ejusmodi versiones sive in Oriente, sive in Occidente prodierunt, quin sese illis opposuerit Ecclesia, imo quandoque eis usa est, ut constat de versionibus Aquilæ, Symmachi ac Theodotionis (1). Nemo præterea est qui inficietur plurimum utilitatis in criticam biblicam, hermeneuticam et exegesis ex antiquis versionibus syriacis, arabicis, copticis, armenis, persicis etc. promanare, potissimum vero ex versione græca Alexandrina, seu ut dicitur LXX interpretum (2), quoad libros V. T. quam Ecclesia adoptavit ac suam fecit. Attamen Ecclesia nunquam non invigilavit fidelitati versionum, præsertim postquam hæretici cœperunt sacram Scripturam in linguas vulgares vertere, seu potius corrumpere ad suos populares errores propinandos (3); improbavit enim ejusmodi versiones earumque lectionem fidelibus interdixit.

(1) De quibus inter ceteros cf. Hodium, op. cit. lib. IV. cap. 1, qui fuse et erudite de ipsis pergit, necnon Jac. Le Long. *Bibliotheca sacra.* Paris 1725. tom. I. cap. 5. sect. 1.

(2) Innumera prope sunt eruditum tum catholicorum tum protestantium de hujus versionis origine, auctore, sive auctoribus, ætate, etc. sibi adversantia judicia. Magna ex parte ea collegit Hodius, op. cit. qui præmissa historia Aristæe græcæ et latine, toto lib. I. refert ac expendit auctorum utriusque communionis de hac versione varia placita; lib. II. suam profert sententiam de tempore, modo, ac ratione qua eadem confecta est, concluditque cap. 7. seqq. a Judeis hellenisticis Alexandrinis solius Pentateuchi versionem adornatam fuisse; demum acriter impugnat Isaac Vossium qui in libello *De translatione LXX. interpretum* illam versionem probaverat. Richard. Simon in *Disquisitionibus criticis de variis Bibliorum editionibus* (perperam Lud. Capello a nonnullis adscriptis), Londini 1684. cap. 15. censet nomine LXX. hanc versionem fuisse insignitam, quod probata fuerit a Synedrio quod constabat LXX. aut LXXII. membris. Eadem jam scripserat in *Hist. crit. Vet. Test.* lib. II. cap. 2. Sic alii passim. Attamen nondum hæc finita est; siquidem doctus De Magistris in sua edit. *Daniel secundum LXX. interpretes* quam ipse primum ex Chisiano codice vulgavit Romæ 1772. vol. in fol. Hodio ceterisque septuagintaviralis versionis osoribus apologiam opposuit quam quinque prolis eruditissimisque dissertationibus complexus est, eamque strenue tutatur. Eum adis.

(3) Valdenses omnium primi fuerunt ex sequioribus hæreticis, qui in Galliis Biblia in linguam vernaculam verterint, ac proinde corruerunt: horum versionem damnavit Innocentius III. initio sec. 15. epist. CXLII. lib. II. epist. edit. Baluziana p. 432. Hanc altera excepit Novi Test. translatio in linguam vernac. seu gallic. adornata a sacerdote Lugdunensi Stephano de Ansa, vel de Emsa, studio et impensis Petri Valdensis post an. 1170. aut 1180. Cf. Le Long, op. cit. tom. I. cap. 4. part. 2. art. 1. pag. 512. seqq.

Interim cum in dies hic morbus ingravesceret, potestrenis hæc temporibus, postquam institutæ societates sunt vulgo *biblicæ* nuncupate, quarum seopus est Biblia in omnes linguas quæ nunc vigent, translata ubique disseminare, ingenti christianæ et catholice fidei jactura, romani pontifices iteratis decretis eas societates biblicas proscripserunt. Inter hos eminent Pius VII. et Leo XII. (1), qui episcoporum zelum excitarunt ut fideles sibi creditos ab ejusmodi moliminibus tutarent ac præmunirent. Contra vero protestantes, societatum harum architecti et inventores, eas passim ad sidera tollunt, pecunia, industria, opera et qua demum cumque possunt ratione fovere ac disseminare satagunt, romanosque pontifices, qui eas improbarunt, ceu tenebrarum patronos atque humani ingenii progressus inimicos et hostes traducunt.

His ita expositis, superest ut accedamus ad vindicandum Tridentinæ synodi decretum de vulgata latina editione, et rom. pontificum de societatibus biblicis judicium. De lectione autem Scripturæ sacræ in lingua vernacula agemus in cap. insequenti. Hæc enim ea duntaxat complectimur quæ ad versiones spectant. Sit igitur

PROPOSITIO I. — *Mérito Tridentina synodus ex omnibus latinis editionibus quæ circumferebantur sacrarum librorum veterem vulgatam editionem pro authentica habendam esse statuit et declarat.*

Duo, ut paulo ante innuebamus, hoc suo decreto Tridentina synodus effecit, dum vulgatam versionem præ reliquis quæ circumferebantur latinis editionibus authenticam statuit ac declaravit; nempe testata est ejus intrinsecam conformitatem cum textu primitivo non solum in rebus fidei ac morum, verum etiam in ceteris saltem quoad substantiam; eique contulit præterea extrinsecam quamdam auctoritatem, quam reliquis non contulit, imo nec contulit alicui textui originali sive hebraico sive græco (2). Cum autem de hoc aperte constet ex decreto ipso, non est cur in hoc probando insistamus.

Conformitatem vero intrinsecam vulgatæ editionis latinæ cum textu primitivo, in sensu exposito, ita evincimus. Versio illa textui originali seu primigenio conformis censenda est, quæ longo seculorum usu in Ecclesia obtinuit; quæ tulit ab adversariis ipsis suffragium; quæ denique falsitatis et erroris nedum

(1) Pius VII. epist. datis ad Archiepisc. Gnesnensem die 29. jun. 1816. et ad Stanislaum archiep. Mohiloviensem, die 5. sept. ejusd. anni; Leo XII. in Encyclica ad omnes patriarch. prim. archiep. et episc. die 5. mai. 1824.

(2) Ex hac distinctione inter authenticam *intrinsecam* et *extrinsecam* videtur omnino sublata controversia de præfatione a Tridentino data vulgatæ editioni supra textum, aliasque versiones. Etenim concilium fontes antiquasque versiones non attigit, sed illos et has reliquit in *statu quo*, ut loqui mos est, dimisitque eruditus de illis, istarumque intrinseco valore disceptare, cum ipsis decreto suo, ut testatur card. Pallavicinus loc. cit., ulla ratione detrudere noluerit. Contulit propterea editioni vulgatæ latinæ authenticam extrinsecam, qua certi efficeremur nihil in ipsa rejicere sive ad fidem sive ad mores, aut sententias pertinentes quod discutiret a fontibus primigeniis.

nem pro authentica habendam esse, statutum fuisse ac declaratum.

Verum et illud præterea luci ex Tridentino habemus, quod hæere haud amplius debeamus circa genuinam versionem, prout hæere necessario debent protestantes; qui cum noluerint agnoscere uti authenticam versionem Vulgatam, fluctuant incerti in electione tot inter versiones, quæ apud ipsos prodierunt (1). Et quanquam ipsi huic incommodo occurrere satigerint tum in synodo Dordrechtana (2), tum in synodo Lipsiensi cui subscripserunt Melancthon, Pomeranius, Major, alique (3), res tamen infecta est, aliis protestantibus obsistentibus, cum nulla ad id cogi auctoritate possent. Quo fit ut nondum convenerint in ulla admittenda communi versione, et adhuc de varietate et infidelitate versionum suarum conquerantur (4). Imo de genuino textu adeo certi non sunt, ut nondum inter se convenire potuerint in textu primigenio assignando, atque in vera determinanda lectione sive textu hebraico quoad Testamentum Vetus, sive textu græci quoad Novum, post tot scilicet exantlatos labores, post tot criticas recensioni (5)!

DIFFICULTATES. I. Obj. 1. Obstuperunt exteri, inquit Sarpus, quum acceperunt a conventu paucorum episcoporum, qui neque in theologia valde versati erant, definitum adeo gravem articulum fuisse (6). Nimis sane inconsulto ac leviter ejusmodi decretum editum esse constat ex ipsa rei de qua agitur natura. 2. Etenim vulgata latina versio non una, sed multiplex est; conflatur scilicet ex plurium antiquarum versionum mixtione quarum auctores ignorantur (7). 3. Quod si Hieronymo auctore emendata est ad fidem græcorum exemplarium, cito depravata fuit ejusmodi recensio et permixta ex versione antiqua corruptissima (8), 4. adeo ut in plurimis adhuc differat versio hæc vulgata a versione quæ est in Bibliotheca divina

(1) Sane licet innumerae prope a protestantibus versiones tum ex hebraicis cum ex græcis fontibus adornatae fuerint, nulla tamen est apud ipsos communis versio, et quoties adhuc ab ipsis commentaria eduntur in Scripturam, toties novam exhibent versionem a se factam, ut patet ex editione Koppiana, ex *Scholâs* utriusque Rosenmüller, ex *commentar. Kuinoelii*; ex *Opusculis Knappialisque* passim ipsorum operibus.

(2) Cf. J. B. Branca, *De sacr. libr. latine vulgatae editionis auctoritate*, Mediol. 1781. vol. 1. lib. II.; cap. 3. pag. 205-206.

(3) Cf. Bellarm. *De verbo Dei*, lib. II. cap. 10. n. 1. (4) Cf. Branca op. cit. loc. cit. Sane vel ipse Grotius in *Voto pro pace*, opp. edit. cit. p. 674, hæc de protestantium versionibus scribit: « De versionibus Bezae et Piscatoris, quorum eruditionem ego magni facio, et aliorum quorum eruditionem non tanti facio, sæpe eas detortas ad privatos ipsorum sensus monere multi... et de Genevensi versione, quæ tamen in locis non controversis non est spernenda, Rex Jacobus, etc. »

(5) Inter tot editiones criticae a protestantibus editas sive in Germania, sive in Anglia, sive in Gallia, tum Veteris tum Novi Testamenti, a Beza et Roberto Stephano usque ad Michaëlisium, Griesbachium, et Lachmann, nulla est quæ cum altera plene consentiat, diversaque lectiones, interdum etiam non parvi momenti, reperiuntur, nec textus communis omnibus adhuc habetur.

(6) *Storia del conc. di Trento* lib. II. coll. Pallavicini *istoria*, etc. lib. VI. cap. 17.

(7) Cf. Michaëlis *Introd. au Nouveau Test.* tom. II. première part. chap. 7. sect. 29.

(8) *Ibid.*

s. Hieronymi (1). 6. Quamobrem recte illam vocaveris centonem quemdam ex diversis laciniis consutum, quin toto affirmari possit ad quamnam antiquarum versionum pertineat (2). 7. Sed præterea detrita est cum in locis minime paucis a textibus primigeniis tum hebraicis, tum græcis dissentiat; ac in nonnullis abundet, in aliis vero desit, ac sæpe differat ab antiquis orientalibus versionibus, præsertim vero Syriaca Peshito, quæ purissima omnium censetur (3). 8. Satis proinde fuisset Tridentinæ synodo illorum obtemperare consilio qui hujusmodi incommodis permoti proposuerant, ut nova e fontibus versio fieret, quæ authentica declararetur (*Ita Sarpus, loc. cit.*). Duplex exinde emolumentum percepissemus, alterum nempe, quod versionem elegantiore possideremus, totque iis carentem barbarismis quibus Vulgata scætet, uti sperandum erat sec. XVI. quum græcæ ac latinæ litteræ maxime florent; alterum vero quod liberi essemus ab innumeris prope acupandis variantibus lectionibus, quæ reperiuntur ex collatione vulgatæ versionis cum codicibus Mss. quibus abundant bibliothecæ nostræ. Ergo.

Resp. ad 1. D. Obstuperunt hæretici et quidem immerito, C. catholici N. Huic pariter referenda sunt quæ adversus hanc ipsam difficultatem, quam Sarpus excitat propter decretum a concilio editum de sac. librorum canonicitate, alibi reposuimus; sed et illud adjicimus, episcopos Germaniæ datis litteris suam aperuisse mentem quæ plane conformis erat iis quæ deinceps in concilio constituta sunt (*Cf. Branca op. cit. lib. I, cap. III, § XIV.*).

Ad 2. Resp. Esto; nec enim ex auctore, vel auctoribus vulgatæ versionis de ejus dotibus iudicium ferendum est, sed ex ejus fidelitate, seu extrinseca cum textibus primigeniis conformitate, atque ex diuturno plurium seculorum usu qui publice obtinuit in Ecclesia, illam facto ipso probante, illique auctoritatem conciliante, quicumque demum sint qui eam confecerint.

Ad 5. D. In privatorum codicibus, Tr. vel C. in codicibus qui publico ecclesiarum usui inserviebant, *Subd.* qui tamen identidem emendati sunt a nævis, quos habente tempore contraxerant, C. secus N. Fieri certe non potuit in tanta exemplarium multitudine et varietate, ut quædam vitia vel librorum incuria et oscitantia, vel privatorum audacia aut imperitia non irrepererint in vulgatam editionem. Ast nunquam defuerunt in Ecclesia viri a primæ docti qui eam revocaverint ad suam integritatem, prout præstiterunt, ut paulo ante scripsimus, Cassiodorus, Beda, Alcuinus, Lanfrancus alique subsequentibus sætibus (4). Nulla

(1) *Ibid.* et sect. 28.

(2) *Ibid.*

(3) *Peshito* (syriacæ), idem ac *simplex, pura, literalis*.

(4) Cf. etiam Cellerier, *introduction*, etc. pag. 199. necnon C. Ungarelli et Cleric. s. Pauli in *diss. collectio vulgatæ latinæ editionis correctionum juxta ss. concilii Tridentini decret. per summos Pontifices Sixtum V. Greg. XIV. et Clem. VIII. præstilarum, prolegomena* § 1. quæ edita sunt in *annali de l'histoire religieuse*, vol. IV. num. 10. 11. ac 12. Ex egregiis viri multiplici eruditione ac veterum lin-

fortasse versio est quæ tot recensioni et castigationes obtinuerit uti Vulgata, cujus puritati rom. pontifices consuluerunt, donec eorum cura prodiret nova emendatio quæ in præsentibus editionibus cernitur.

Ad 4. D. Quia Ecclesia noluit exclusive cujusvis peculiari versioni ita se addicere, ut si opportunum duceret, uni potius quam alteri lectioni adhereret, C. alio sensu N. Quamvis enim Ecclesia adoptaverit generatim versionem ac recensioem Hieronymianam, non ea tamen ratione adoptavit, ut si judicaret in nonnullis retinendam esse antiquam lectionem, quam bonam aut meliorem esse deprehenderet, deberet eam abjicere, sicut reipsa fecit. Ecclesia siquidem vera depositaria est ac custos sacrarum Litterarum, et veræ lectionis judex. Ex hoc intelligimus non cæca ratione Ecclesiam se gessisse in electione versionis suæ. Ceterum ejusmodi varietates nec multæ sunt, nec magni momenti, uti ex Bibliothecæ divinæ s. Hieronymi collatione cum Vulgata nostra cognosci facile potest (1).

Ad 5. D. Id est, constat Vulgata latina diversis antiquarum versionum partibus quæ legi consueverunt in Ecclesia, C. informi et inconsulta collectione N. Uti jam animadvertimus, vulgata editio majore sui parte, imo præcipua, ex versione s. Hieronymi coalescit, et ex versionibus quas ipse emendaverat ac recensuerat, nonnullis variantibus exceptis. Quæ igitur ratione posset illa dici cento quidam ex diversis laciniis consutus? Elucet potius in illa summa puritas, ita ut meliores versiones antiquæ, præsertim Syriaca, et recensio occidentalis Alexandrina, ac Palestinensis maxime eidem congruant: quo fit ut Michaëlis ipse haud affirmare dubitet, versionem latinam cunctis versionibus occidentalibus basim ac fundamentum constituisse (2).

Ad 6. D. Differt vulgata versio a textibus primigeniis, et quidem prout nunc habentur, in nonnullis accidentalibus, Tr. vel C. in iis quæ ad substantiam pertinent N. Has varietates seu differentias jamdiu collegerant Bellarminus (3), Bukentop (4), Goldhagen (5), Czuppon (6), alique passim (7). Ostenderunt porro auctores isti non solum in doctrina, sed neque in substantialibus rebus ullam reperiri discrepantiam inter versionem vulgatam ac primigenios textus, quod jam fatentur protestantes ipsi, quorum testimonia

guarum peritia præstantis laboribus haud parum fructus in rem hanc nostram derivavimus.

(1) Cf. *Prolegomena* in Biblioth. divinam s. Hieronymi Maritani et Pouget quæ in edit. Parisiensi habentur vol. I. et in edit. Vallarsii tom. IX. Cf. etiam Jos. Blanchinium, *Vindiciae*, etc. *Divina Bibliotheca, seu variantes lectiones V. T. juxta hebraicam veritatem translatae, et Novi græcæ fidei redditi a s. Eusebio Hieronymo*.

(2) *Introd.* tom. II, chap. 7. sect. 21. cf. etiam tom. I, chap. VII, sect. 2 suiv.

(3) *De verbo Dei* lib. II, cap. 12, 15 et 14.

(4) In op. cui tit. fecit *לְבַרְכָּתָא* seu *Lux de luce*.

(5) *Spicilegium Apolog. præcipuor. N. T. locorum quos novatores nostra in vulgata accusant*. Ad calcem suæ catholice græci N. T. edit. cum variantibus lectionibus, quæ demonstrant vulgatam latinam ipsis græcis N. T. codicibus hodieque authenticam. Mogunt. 1775.

(6) *Vindiciæ vulg. lat.* sect. 3, pag. 586, seqq.

(7) Morinus *Exercitation. Biblic.* Blanchinius, *Vindiciae*, etc.

paulo ante attulimus aut indicavimus, iisdemque alia plura adjici possent, si opus esset. Hic præterea omitti nequit nonnullos veluti discrepantes a textibus primigeniis versionem latinam eo nomine tradidisse, quod minime hæc conveniat cum codicibus seu codicum familiis quas ipsi secuti sunt. Ast hi meminisse deberent versionem latinam pluribus seculis vetustiore esse codicibus omnibus quos adhuc possidemus; et codices hodiernos comparari haud posse cum antiquioribus quos præ manibus habuerunt antiqui interpretes, in quibus diversæ lectiones inveniuntur a recentioribus discrepantes (1), eademque judicio Ecclesia veriores. Quamobrem non semel de vera lectione a versionibus illis quæri debet ac statui (2). Ad summum dici potest editionem vulgatam nondum esse numeris omnibus absolutam, ita ut in rebus levioris momenti aliquot adhuc nævis aspergatur, quæ ulteriori castigatione opus haberent, prout nonnulli etiam docti catholici fassi sunt, imo eam efflagitarunt (3). Quod quidem a sola publica ac legitima auctoritate, nempe rom. Pontificis, minime vero a quopiam privato individuo præstari posset, ut ipsa rei de qua agitur natura exposcit.

Ad 7. D. Id est, non convenit in omnibus vulgata editio cum quolibet peculiari codice, aut etiam cum qualibet singillatim familia, quæ primitivum codicem repræsentet, Tr. non convenit cum iis simul sumptis, aut saltem cum iis quos præ oculis habebat s. Hieronymus, deinde vero Cassiodorus N. Difficile est re-

(1) Hoc luculenter patet ex iis quæ scribit s. Hieronymus ad Damasum, in quibus, cum commemorasset codices Lucianæos et Hesychianos quos reprobat, profertur se Evangelia ad veteres codices emendasse, scribens: « Igitur hæc præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Evangelia... codicum græcorum emendata collatione, sed veterum; quæ ne multum a lectionis latinæ consuetudine discrepant. » Isti autem veteres codices, sunt Palestinenses quos collegerat et emendaverat Origenes, ut ipsemet profertur *Comment. in Matth. XXIV, 30.*, et in epist. ad Gal. III, 4. ubi subdit: « Hoc quod in exemplaribus Adamantii non habetur, omisimus, quique reperiebantur in Bibliotheca Cesarensi a s. Pamphilo collecta. Porro tum Veteris tum Novi Testamenti codices Mss. qui adhuc asservantur, si excipias Vaticanum et Alexandrinum seu Londinensem, qui tamen Hieronymo posteriores sunt, pauci admodum ascendunt ad sec. 7. vel 8. reliqui omnes posteriores sunt. Cf. Czuppon op. cit. tom. I, p. 114 seqq. in nota.

(2) Quod nec diffidet ipse Michaëlis, *Introd.* tom. I. ch. 7, sect. 15. et alibi. Sane hæc regulam secutus est s. Hieronymus ad repudiandos codices Lucianæos et Hesychianos, ut legitur in cit. epist. ad Damas. « Quum multarum gentium linguis Scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. » Certe plures partes in N. T. reperiri in quibus Vulgata veriore exhibeat lectionem quam textus ipse græcus, eruditi critici agnoscunt, præsertim in Actis apostolicis, adeo ut in his non vulgata ad textum græcæ sed græcus textus ad latinam vulgatam exigendus sit.

(3) Inter quos J. Bernardus de Rossi qui in *introductione alla sacra Scrittura*. Parma, 1817. § 78. quum plura disseverit de vulgata editione quam prout prodit per Sixtum V. et Clementem VIII., etsi emendatorem esse affirmet cunctis anterioribus editionibus, haud tamen dissimulat nævos quibus adhuc infecta est, concluditque: « E dunque da desiderarsi, e vivamente desideriamo per decoro e splendore della religione, e della Volgata medesima, che sorga un nuovo Pontefice, il quale ce ne dia una nuova più corretta, e più accurata edizione, e renda più compito e più perfetto il beneficio di que due suoi predecessori. Qual nuovo titolo di gloria non sarebbe questo per lui! » Jam retulimus Lucam Brugensem loca collegisse in quibus optabat Vulgatam emendari, quæ non minus 400. sunt.